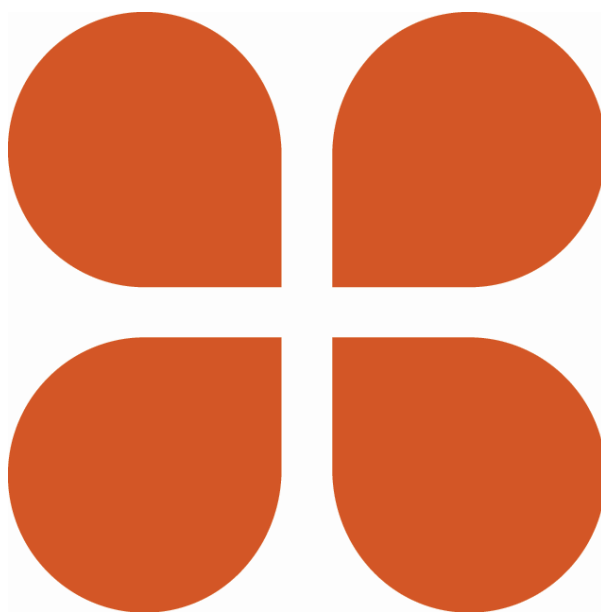

Rapport från Riksantikvarieämbetet

Kulturarv för alla 2011

**Redovisning av Riksantikvarieämbetets
uppdrag om delmål, uppföljning och
redovisning inom ramen för En strategi för
genomförandet av
funktionshinderspolitiken 2011–2016**

Förord

Riksantikvarieämbetet har regeringens uppdrag att inom ramen för En strategi för genomförandet av funktionshinderspolitiken 2011–2016 redovisa sitt arbete med delmålen. Av denna strategi framgår att regeringen slagit fast att Riksantikvarieämbetet ska arbeta med ett av delmålen.

Arbetet med delmålet ska redovisas årligen till regeringen i en särskild rapport 2012, 2013, 2014 och 2015. En slutlig resultatredovisning ska lämnas senast 15 mars 2016 till regeringen.

I denna första rapport 2012, redovisar och beskriver Riksantikvarieämbetet bland annat hur situationen var när arbetet med det uppsatta målet påbörjas. Underlaget till redovisningen är inhämtat och framtaget i samverkan med Riksantikvarieämbetets olika avdelningar samt genom en enkät som sänts till samtliga länsstyrelser.

Lars Amréus
Riksantikvarie

© 2012 Riksantikvarieämbetet
Artillerigatan 33
621 22 Visby
www.raa.se
riksant@raa.se

Innehåll

Regeringsuppdragets bakgrund, mål och syfte.....	4
Övergripande vision och mål för ett tillgängligt kulturarv	5
Inriktningsmål för kulturområdet	5
Mål för Riksantikvarieämbetet som sektorsansvarig myndighet	5
Riksantikvarieämbetets arbete 2011 för att nå de funktionshinderspolitiska målen	6
Riksantikvarieämbetets genomförda insatser 2011	6
Bidragsgivning ur ett tillgänglighetsperspektiv.....	6
Riksantikvarieämbetets insatser i samband med det s.k. "Kulturarvslyftet"	7
Tillgängliga fastigheter och besöksmål.....	7
Tillgänglighet i skyddade områden.....	7
Samråd med funktionshindersorganisationerna	8
Nulägesbeskrivning	8
Metod	8
Mätning av måluppfyllelsen 2012-2016.....	8
Tillståndet i kulturmiljöområdet.....	9
Resurser	9
Verksamhet	9
Uppföljning.....	10
Slutsatser, behov och förslag till insatser	11
Förväntade resultat och effekter.....	12

Regeringsuppdragets bakgrund, mål och syfte

Riksantikvarieämbetet fick 8 juni 2010 i uppdrag att ta fram förslag på delmål samt en struktur för uppföljning inför en funktionshinderspolitisk strategi. Ungefär ett år senare lanserade regeringen ”En strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken 2011-2016”, där Riksantikvarieämbetet är en av 22 strategiska myndigheter. Myndighetens verksamhetsområde sammanfaller med regeringens prioriterade områden för inriktning av insatser.

Den årliga redovisningen till Regeringskansliet (Kulturdepartementet) ska innehålla en redovisning av hur myndigheten har arbetat för att uppnå sina delmål, genomförda insatser och deras resultat och effekter, samt en lägesbedömning. Rapporten ska även redovisa de samråd myndigheten har haft med funktionshindersorganisationerna och övriga berörda aktörer i arbetet med att genomföra och följa upp delmålen inom myndighetens verksamhetsområde.

Denna rapport utgör den första redovisningen av uppdraget och ska även innehålla nollvärden, dvs. en beskrivning av hur situationen är när arbetet i förhållande till uppsatta delmål påbörjas, samt en redovisning av hur måluppfyllelsen ska mätas.

Strategin för genomförande av funktionshinderspolitiken är ett led i att effektivisera det funktionshinderspolitiska arbetet och göra insatserna mer systematiska, konkreta och mätbara genom uppföljning. Det finns fastställda mål inom nio prioriterade områden, där kulturområdet är ett av dem.

För Riksantikvarieämbetet är arbetet med strategin för genomförande av funktionshinderspolitiken en process under utveckling där myndighetens metod och arbetssätt kommer att utvecklas.

Övergripande vision och mål för ett tillgängligt kulturarv

Vikten av ett tillgängligt kulturarv betonas i Riksantikvarieämbetets styrdokument, den övergripande visionen *Tänka i tid*¹. Där uttrycks myndighetens ansvar för tidsperspektiv och sammanhang i ett samhälle som ständigt förändras. Hänsyn till kulturarvet präglar arbetet för en hållbar samhällsutveckling. Framåtriktad samverkan med en mångfald av aktörer bidrar till att kulturarvet bevaras, används och utvecklas för att vara angeläget och tillgängligt för alla.

Strategin för genomförande av funktionshinderspolitiken har sin grund i mål som är gemensamma för kultur- och funktionshinderspolitiken. Kulturens värden ska vara tillgängliga för alla – genom bildningsarbete, genom möjligheter till eget skapande och genom möjligheter att ta del av professionellt konstnärligt skapande. Delaktighet i kunskapsproduktionen och att kunna verka inom kulturmiljöområdet är andra exempel på gemensamma mål.

Inriktningsmål för kulturområdet

Riksantikvarieämbetets uppdrag ligger inom inriktningsområdet Kultur, medier och idrott, som delas med Statens kulturråd (Kulturrådet). Två av regeringens tre fastställda mål berör myndighetens ansvarsområde. Det ena är att möjligheten för att delta i kulturlivet ska förbättras för personer med funktionsnedsättning. Det andra är att funktionshindersperspektivet ska vara integrerat i bidragsgivningen.

Mål för Riksantikvarieämbetet som sektorsansvarig myndighet

Regeringen har beslutat om följande *delmål* för Riksantikvarieämbetet som ska uppnås under perioden 2011-2016:

- Riksantikvarieämbetet har en föredömlig, samlande, stödande och pådrivande position i arbetet med att genomföra funktionshinderspolitiken på nationell och regional nivå, så att personer med funktionsnedsättning, i rimlig omfattning, kan ha samma möjligheter att verka inom Riksantikvarieämbetets ansvarsområde och ha tillgång till dess tjänster.

¹ Riksantikvarieämbetets strategi och vision 2011-2013 *Tänka i tid*

Riksantikvarieämbetets arbete 2011 för att nå de funktionshinderspolitiska målen

Myndigheten har ett uttalat ansvar för att öka delaktigheten i kulturmiljön för alla, men specifikt för människor med nedsatt funktionsförmåga. Inom ramen för sektorsansvaret samverkar Riksantikvarieämbetet med Kulturrådet och Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam).

Den primära målgruppen för Riksantikvarieämbetets arbete är de offentliga kulturinstitutionerna inom kulturmiljöområdet, men också bl.a. kommuner, hembygdsföreningar och privatpersoner kommer att kunna gynnas av myndighetens arbete.

Riksantikvarieämbetets genomförda insatser 2011

Inledningsvis inventerades tidigare genomförda insatser. En enkätundersökning till alla länsstyrelser genomfördes därefter, för att få en bild av tillståndet inom kulturmiljöområdet. Under hösten skedde vissa förberedelser, bl.a. deltagande i en workshop arrangerad av Handisam, tillsammans med alla strategimyndigheter, vilken fokuserade på mätning och uppföljning av mål.

Bidragsgivning ur ett tillgänglighetsperspektiv

Möjligheten finns att använda uppgifterna i Riksantikvarieämbetets uppföljningssystem, Källa, som funktionshinderspolitisk indikator. Till Källa rapporterar länsstyrelserna in uppgifter om kostnader för insatser. Fysisk tillgänglighet är en av de effekter av bidragsgivningen som kan rapporteras in.

Riksantikvarieämbetets insatser i samband med det s.k. "Kulturarvslyftet"

Riksantikvarieämbetet har genom förordningen (2011:1560) om statsbidrag till kostnader för verksamheten Kulturarvslyftet ansvaret att handlägga ansökningar om bidrag till projekt inom verksamheten Kulturarvslyftet.

Riksantikvarieämbetet ser verksamheten som en av de viktigaste insatserna under kommande år för att bidra till att öka delaktigheten för personer med nedsatt funktionsförmåga och för att tillgängliggöra kulturarvsinformation.

Arbetet påbörjades vid årsskiftet och i slutet av mars har 16 projektansökningar inkommit, motsvarande 60 årsarbeten (tjänster). Vissa projekt omfattar hela treårsperioden, medan andra täcker kortare perioder. Exempel på anordnare har hittills varit museer, kommuner, högskolor och ideella organisationer.

Tillgängliga fastigheter och besöksmål

På de fastigheter Riksantikvarieämbetet förvaltar och där myndigheten bedriver egen utåtriktad verksamhet har tillgängligheten ökat genom att skyltar, ledstänger, bänkar, trappmarkeringar och trappnosar monterats. Ljudförstärkare har installerats.

Riksantikvarieämbetet har certifierats av Equality.² Personalen vid besöksmålen har utbildats i bättre bemötande. Avdelningen planerar också för ett forsknings- och utvecklingsprojekt om visualisering av kulturmiljöer.

Tillgänglighet i skyddade områden

Riksantikvarieämbetet kommer tillsammans med Naturvårdsverket och Handisam under 2012 att färdigställa en vägledning för arbete med tillgänglighet i skyddade områden som naturreservat, kulturreservat och nationalparker.

Vägledningen, som riktar sig till länsstyrelser och kommuner, tar upp många aspekter, bl.a. politisk styrning för ökad tillgänglighet i samhället, begreppen tillgänglighet, funktionsnedsättning och funktionshinder. I den beskrivs hur förvaltare av skyddade miljöer bör planera och genomföra åtgärder för att öka tillgängligheten i sina områden. Vägledningen är generell och därför användbar för tillgänglighetsarbete också i andra

² Ett system för tillgänglighetsinformation för besöksanläggningar

kulturmiljöer, t.ex. fornlämningsområden och friluftsmuseer och kan förväntas höja kompetensnivån hos en relativt bred målgrupp.

Riksantikvarieämbetet planerar att under 2013, tillsammans med Naturvårdsverket, genomföra utbildningar kopplade till vägledningen.

Samråd med funktionshindersorganisationerna

I arbetet med att genomföra och följa upp delmålen ska samråd hållas med funktionshindersrörelsen. Samråden ger möjlighet att diskutera synpunkter, förslag och kritik på hur arbetet ska bedrivas och få bedömningar kring effekterna av arbetet inom kulturmiljöområdet.

Under 2012 kommer Riksantikvarieämbetet, Kulturrådet och funktionshindersorganisationerna att diskutera, hur formerna för ett strukturerat samråd bör se ut. En modell för detta ska utvecklas och implementeras. Myndigheten räknar med att en utvärdering och avrapportering av samrådet kan lämnas i 2013 års rapportering.

Nulägesbeskrivning

Denna första avrapportering ska redovisa *nollvärden*, dvs. en beskrivning av hur situationen är när arbetet i förhållande till uppsatta delmål påbörjas.

Metod

För att erhålla nollvärden valde Riksantikvarieämbetet att göra en webbaserad enkätundersökning till kulturmiljöenheterna på alla 21 länsstyrelser, varav 15 svarade. Se sammanfattningen av svaren under rubriken ”Tillståndet i kulturmiljöområdet” samt i separat bilaga med de fullständiga enkätsvaren.

Mätning av måluppfyllelsen 2012-2016

I mätningar av arbetet i förhållande till delmålet kommer myndigheten att årligen genomföra en enkätundersökning som riktas till länsstyrelsernas kulturmiljöenheter, liksom i nollvärdesmätningen. Det vore önskvärt att utvidga målgruppen till att inkludera fastighetsägare och förvaltare vid närliggande myndigheter, som t.ex. Statens fastighetsverk och läns museernas kulturmiljöverksamhet. Kvantitativa undersökningar kan komplettera enkäten, t.ex. återkommande nöjdhetsmätningar vid ett urval kulturmiljöer.

System för uppföljning av myndighetens bidragsgivning kommer att utvecklas under den tid som strategin avser.

Ett arbete har påbörjats för att bryta ner delmålet, vilket redovisas under planerade insatser.

För att mäta dess resultat och effekter behövs ingångsvärden för att kunna ange målvärden och nyckeltal, vilka kommer att tas fram under kommande år.

Tillståndet i kulturmiljöområdet

Nedan följer beskrivningen av hur situationen är i sektorn 2011:

Resurser

- Det finns en god kunskap om tillgänglighet inom ansvarsområdet för kulturarv, men det finns efterfrågan på kompetensutveckling. De sektorsutbildningar som Riksantikvarieämbetet genomförde 2005-06 har inte dagens personal haft möjlighet att tillgodogöra sig.
- Länsstyrelsen saknar samordning och resurser för tillgänglighetsarbetet och området kan därmed inte anses vara prioriterat .

Verksamhet

- Länsstyrelserna anser inte att det är något stort problem att arbeta med tillståndsgivning enligt kulturminneslagen i förhållande till plan- och bygglagens krav om undanröjande av "enkelt avhjälpna hinder".
- Insatserna för att tillgängliggöra kulturarvet har varit många, men de ligger utanför Boverkets bestämmelser om undanröjande av "enkelt avhjälpna hinder". Enkätsvaren ger inga uppgifter om vilka insatserna har varit eller med vilka medel de har realiserats.
- Tydligare krav på tillgänglighet i förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer har resulterat i en viss förbättring.
- Två länsstyrelser har inventerat kulturmiljöernas tillgänglighet.
- Det finns inte något tydligt strategisk tänkande i form av handlingsplaner kring hur verksamhet eller kulturmiljöer ska bli mer tillgängliga.

- På två tredjedelar av länsstyrelserna är informationen om kulturmiljöverksamheten inte tillgänglig enligt förordningen (2001:526) om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken.
- Endast en av länsstyrelsernas kulturmiljöenheter har etablerade eller kontinuerliga kontakter med funktionshindersonsorganisationerna.

Uppföljning

- Länsstyrelserna har inga metoder för uppföljning eller rutin för att göra utvärderingar av hur tillgänglighetsfrågorna beaktas vid handläggning av kulturmiljövårdsbidraget eller i tillståndsärenden.
- Länsstyrelserna använder inte Källa, Riksantikvarieämbetets eget uppföljningssystem, i detta syfte.
- Uppgifterna om ärenden där tillgänglighetsåtgärder är en aspekt finns inte systematiskt redovisade men några länsstyrelser har gjort en uppskattning. Riksantikvarieämbetet bedömer dock att det senare utgör ett för litet urval för att ge ett säkert, statistiskt underlag.
- Tillgänglighetsaspekten är mer förekommande i kyrkoomiljöer än i byggnadsminnen och fornlämningar.

Slutsatser, behov och förslag till insatser

Kulturarvs- och kulturmiljöarbete handlar ofta om en avvägning mellan olika intressen. Kulturmiljöområdet har i uppgift att förena bevarande med tillgänglighet och delaktighet, där bevarandeaspekten tidigare vägde tungt. I Riksantikvarieämbetets arbete med uppföljning, som sektorsansvarig myndighet, visar utvecklingen under det senaste decenniet på att tillgänglighet har fått ökad betydelse och är en intregreerad del vid bidrags- och tillståndsärenden i högre grad än tidigare. Kulturarvsarbetet orienteras allt mer mot allas ansvarstagande, förståelse och delaktighet för sin kulturmiljö. Jämfört med museerna, som generellt sett har kommit långt i sitt tillgänglighetsarbete, behöver kulturmiljöområdet få en bättre överblick och kunskap om lämpliga tillgänglighetsåtgärder vid landets kulturmiljöer. Riksantikvarieämbetet ser ett fortsatt arbete gällande redovisning av tillgänglighetsåtgärder då det inom kulturmiljöområdet saknas system för kvantifiering och uppföljning.

Förslag till insatser är en pågående process under uppdragets utveckling som kan komma att bearbetas och kompletteras:

- Utveckling av en modell under 2012 för samråd med funktionshindersorganisationerna tillsammans med Kulturrådet.
- Samla och sprida information om goda exempel på tillgängliga miljöer, metoder och verktyg för tillgänglighetsarbete och för uppföljning och utvärdering vid t.ex. bidragsgivning.
- Etablering av nätverk med kontaktpersoner både internt hos myndigheten och hos målgruppen.
- Initiera forsknings- och utvecklingsprojekt med fokus på tillgänglighet inom kulturmiljösektorn.
- Sektorsutbildningar, som kan vara en fortsättning av tidigare utbildning i samarbete med Handisam, riktat mot de offentliga kulturinstitutionerna.

Förväntade resultat och effekter

- Oavsett funktionsförmåga ska alla ha samma möjligheter att verka inom Riksantikvarieämbetets ansvarsområde och ha tillgång till dess tjänster.
- Genom utbildningsinsatser i arbetet med att genomföra och följa upp delmålen vill myndigheten öka kompetensen hos de offentliga kulturinstitutionerna inom kulturmiljöområdet.
- Samarbeten kommer att stärkas genom etablering av nätverk.
- Samverkan mellan myndigheter, funktionshinderorganisationer och övriga aktörer inom kulturmiljöområdet ska öka.
- Kvaliteten på kulturmiljöinsatserna höjs genom att Riksantikvarieämbetets uppföljning och utvärdering utvecklas. Detta leder i sin tur till att olika förbättringsåtgärder identifieras och verkställs.
- Tillgängligheten ökar genom digitalisering och informationsåtgärder.
- Myndigheten får en förbättrad överblick genom kartläggningar och samordning av exempel och lösningar. Genom stimulerande exempel kan fler miljöer göras tillgängliga.
- Arbetet kommer också att bidra till positiva attitydförändringar och till ett bättre bemötande för människor oavsett funktionsförmåga.